

Tisztelt Miniszter Úr! Tisztelt Képviselő Asszony! Tisztelt ünneplő csillaghegyiek!

Az 1848/49-es forradalom ünneplésére gyűltünk össze, emlékezve arra a XIX. századi eseményre, amely történelmünk egyik örökre meghatározó eseményévé vált. Minden ünnep azt kínálja életünkben, hogy egy pillanatra álljunk meg, próbáljuk saját magunk számára értelmezni mit is jelent az esemény személyesen és közösségben.

Lehet, hogy vannak, akik egyszerűen szokásnak tekintik a nemzeti ünnepekkel kapcsolatos megemlékezést, mások mély értelmi, - esetleg saját vagy családi gyökerek révén - érzelmi töltéssel kötődnek emléknapjainkhoz. A régi római mondás szerint a történelmet a győztesek írják, így nem csoda, hogy március 15. üzenete az idők folyamán más és más hangsúlyt kapott. Nemzeti ünnepeinkkel összefüggő tudatunk alakulásának sokszínűségét hűen tükrözte a modernkori történelmünk hajnalán, 1991-ben az országgyűlésben lefolytatott vita, amely arról folyt, hogy mely nemzeti ünnepünkhöz társuljon a hivatalos állami ünnep rangja.

Március 15., augusztus 20., és október 23. rangjának minősítése akkor felszínre hozta a nemzettudatunk sokszínűségét. Mi a közös a három napban? Sok közös jegy mellett talán én most azt emelném ki, hogy mindhárom összefügg nemzeti függetlenségünk és európai betagozódásunk összhangjára való törekvéssel. Természetesen mindezt az adott történelmi korba ágyazva, azzal összefüggésben lehet és kell értelmeznünk. A végül állami ünnep rangjára emelt augusztus 20. mellett azt volt a döntő érv, hogy Magyarország önálló államiságának létrehozása, ugyanakkor az akkori európai rendbe történő beilleszkedése olyan mély közmegegyezés volt, amelyet a nemzeti érzéseket tüzzel - vassal irtó kommunista ideológia sem tudott megszüntetni. Március 15.-ének megünneplése - talán sokak számára meglepő, de - viszonylag új keletű, hiszen az 1927. évi 31. törvénycikk nyilvánította először nemzeti ünnepnek, de ennek az ünnepnek a számára soha nem volt biztosítva a teljes értékű ünneplést lehetővé tevő, és mindenkire nézve érvényes munkaszüneti nap. Jól tükrözi a nemzettudat változásának az 1848/49-es forradalommal kapcsolatos viszonyát az is, hogy megünnepléséről 50 évvel később, az 1898. évi 5. törvénycikk rendelkezett, amely nem március 15.-ét, hanem április 11.-ét tette nemzeti ünneppé. Azért április 11.-ét, mert ezen a napon fejeződött be az 1848-as márciusi törvények megtárgyalása. Ez tehát azt mutatja, hogy az 1927 előtti nemzeti közfelfogás a forradalmi eseményekből nem a március 15.-ieket, hanem a törvényhozási eseményeket tartotta a legfontosabb, és a nemzet jövője szempontjából leginkább meghatározó eseményeknek.

1848/49 és 1956 megünneplése kapcsán gyakran jelennek meg fanyalgó hangok, hogy mi magyarok, a bukott eseményeinket ünnepeljük, míg más nemzetek a győztes történeteket teszik nemzeti eseménnyé. Ez a nézet azért félrevezető, mert soha sem szabad elfeledni, hogy minden eseménynek van rövid és hosszútávú előzménye és van ugyanilyen következménye is. Visszatekintve 1848. március 15.-ére tehát fel kell tenni a kérdést, milyen történelmi és társadalmi közegben született meg nemzeti tudatunk e fontos napja, és milyen máig ható következményei vannak. Viszonyunk ennek tükrében válhat teljessé, és nem csupán protokolláris cselekedetté. Engedjék meg, hogy megemlékezésemben ezért erre a folyamatra és 48 véleményem szerint máig tartó üzenetére helyezzem a hangsúlyt.

Március idusa tudatunkban a forradalom, a lendület és a mindent elsöprő ifjú hevület sikereként rögződött. Március a természet megújulása, a tavasz nyitánya jól párosul ehhez a gondolatisághoz. Azonban nem csupán ez a hajtóerő tette lehetővé, hogy több mint 500 napig élt az 1848. március 15.-én kigyúlt láng. A forradalom és fejlődés, a revolúció és evolúció szoros kölcsönhatása tette egyfelől lehetővé magát a történeteket, másfelől nemzettudatunkban lappangva, majd hivatalosan elismerten annak több mint másfél évszázadon keresztül és értékén történő megőrzését. Március 15. a revolúció, amelynek sodró pillanatait gyakran idézzük fel, de most egy pillanatra essék szó arról az eszmefolyamatról, amely eredője volt a forradalmi eseményeknek.

A XIX. század Európája a francia forradalom nyomában az újjászületés kínjait és szépségeit élte át. A feudális kötöttségek felszámolása, a harmadik rend, a polgárság által vezérelt társadalmi átalakulás új lendületet adott a gazdaságnak, és a polgárság öntudata a nemzeti tudat megerősödését is magával hozta. Hazánkban az ezzel a folyamattal való szembenézés az 1825-27-es országgyűléssel veszi kezdetét, majd a 30-as évektől kezdve egyre tudatosabban, de a Habsburg birodalmon belül építi az arisztokrácia az átalakulást saját vezető szerepének megőrzése mellett. A gazdaság és a társadalom átalakulását lehetővé tevő gondolatok Széchenyi nagy ívű munkáiban (Hitel, Világ, Stádium) az európai áramlatok mellett olyan hazai szellemi háttérrel alkottak, amely egyfelől eszmei gyökereket, másfelől társadalmi nyomást adott az 1847-ben összeült utolsó rendi országgyűléshez. Ezen a pozsonyi „diétán” már eszmei síkon összezapott a reformpárti erők által létrehozott Ellenzéki Kör és a „fontolva haladókat” tömörítő, és a bécsi udvari körök támogatását is bíró Konzervatív Párt programja. A téli hónapok során patthelyzet alakult ki, ebbe a helyzetbe hozott döntő fordulatot az 1848. február 22.-i párizsi forradalom híre. Kossuth Lajos március 3.-án elmondott beszéde fogalmazta meg programszerűen az ellenzék követeléseit: független magyar bank felállítását, a honvédelmi rendszer átalakítását, jobbágyfelszabadítást, közteherviselést, népképviselői parlamentet és magyar független felelős nemzeti kormányt. A

Habsburg Birodalom másik felének pedig alkotmányt követelt, amelynek fontos szerepe lett a március 13-án bekövetkező bécsi forradalom kitörésében. Ezen kívánalmakat a hatályos jogi keretek között, országgyűlési felirat alakjában kívánták a király elé terjeszteni.

A végső lökést a reformok ügyében végül 1848. március 15-e jelentette, amikor a pesti radikális ifjúság vér nélkül érvényt szerzett az ún. 12 pontnak. Ennek közvetlen előzménye volt, hogy március 11.-én a bécsi tanuló ifjúság petíciót nyújtott be a császárhoz, míg Pesten az Ellenzéki Kör március 12.-én hasonlóképpen elfogadta az Irinyi József által fogalmazott 12 pontú kérvényt. A nevezetes 12 pont tartalma a rendi országgyűlésen elfogadottakhoz hasonlóan fogalmazta meg, „mit kíván a magyar nemzet”.

Abban vita volt a radikális ifjak között, hogy e kérvényt az országgyűlésnek, vagy az országos ellenzéki választmánynak nyújtsák be, és e döntést a március 14.-én tartandó gyűlésre halasztották. E megbeszélés közben érkezett Pestre a hír, hogy Bécsben 13.-án kitört a forradalom és a bécsi tanuló ifjúság petícióját az országgyűlési rendekkel elfogadtatta. E hír hatása alatt született az a döntés, hogy másnap, azaz 15.-én reggel a legszélesebb közvélemény, azaz az egész város előtt kerüljön kihirdetésre a 12 pont.

Március 15.-én azután egyidejűleg két szálon futottak az események, hiszen a bécsi forradalom hírére magyar küldöttség indult a pozsonyi országgyűlésről a császári városba, s időközben Pesten is kitört a forradalom. Március 16.-án a pesti forradalom híre Bécsbe is eljutott. Az udvar meghátrált, s kénytelen volt engedni a pozsonyi küldöttség követeléseinek. Hozzájárult március 17.-én gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki kinevezéséhez, és beleegyezett az önálló magyar kormány megalakulásába. V. Ferdinánd, mint Magyarország királya ígéretet tett arra, hogy szentesíti a reformtörvényeket, amelyre végül április 11.-én sor került. A Batthyányi vezette új kormány már nem a királynak, hanem az ország választott képviselőinek, a magyar országgyűlésnek tartozott felelősséggel, azaz független, és felelős kormány volt. A reformtörvények áprilisi szentesítése alapján pedig Magyarország Erdéllyel egyesülve csaknem független ország lett. A törvények biztosították a polgári fejlődést, a felzárkózási lehetőséget Európához. Megkezdődött a jobbágyrendszeren és a nemesi kiváltságokon alapuló feudális rendszer felszámolása. A jobbágyfelszabadításról is rendelkeztek e törvények, azonban a tényleges megvalósításra csak az 1850-es években a Habsburg birodalmi szabályozás részeként került sor, ami lehet, hogy visszahatott az egész forradalom társadalmi hátterére.

Az ezt követő napokat, a fegyveres harcot, győzelmeket, az Európában egyedülállóan ébren tartott forradalmi lángot, és végül a túlerő győzelmét a történelemkönyvekből ismerjük. A világsi fegyverletétel és az azt követő

Haynau-Bach korszak tükrében – amint mondtam – vannak, akik fanyalogva azt mondják, mi a bukott forradalmat ünnepeljük. Ám ahogy utaltam, az előzmények mellett következmények is vannak. Magyarország 1849 végén már nem az volt, mint ami 1848 tavaszán. Még a háború árnyékában is, alig pár hónap elegendő volt hozzá, hogy a Batthyány vezette kormány modern tulajdonjogi és adótörvényeket hozzon, átalakítsa a közoktatást, fejlessze a vasutat, önálló pénzt bocsásson ki, messze előre mutató törvényt alkosson a kisebbségek nyelvhasználatáról. És a felépített új világ olyan erősnek bizonyult, hogy bár a szabadság levegőjét egy időre el lehetett szívni tőle, de megfojtani már nem tudták. Március 15. nélkül nem lehetett volna 1868, és nem valósulhatott volna meg, hogy Magyarország végérvényesen egy modern, erős gazdaságú, új fejlődési pályára állt országgá váljon, amely a saját útját járja.

Szentgyörgyi Albertnek egy csodás gondolatsorozata volt arról, hogy az élet mibenlétét, még ha a biológiai szintről a biokémiai, fizikai szintre lebontva is értelmezzük, a lényegét nem tudjuk megragadni. Még inkább igaz ez történelmi, társadalmi folyamatokra. Elemezhetünk eseményeket, történelmet, abból a teljes képnek csak töredékét tudjuk visszaadni. 1848-at mai szemmel nézve is csak töredékesen tudunk önmagunk számára tanulságokat levonni és cselekvési programot alkotni. Ünnepi gondolatként és üzenetként záró gondolatként csak azt szeretném kiemelni, hogy akkor, amikor egy- egy nemzeti esemény kapcsán egy pillanatra megállunk, akkor ne feledjük, hogy

- minden cselekedetünknek előzménye és következménye van, hogy
- a sikerekben nem csak a felemelő pillanat, hanem a folyamat is benne van, és hogy
- az a küzdelem, amit a magyar nemzet önmaga identitásának megőrzéséért, függetlenségéért úgy vív, hogy közben a tágabb közösségbe történő beilleszkedésért és megmaradásáért Szent István óta folytat,

a mi saját mindennapi cselekedeteinken is múlik. E gondolatok jegyében kívánok a Csillaghegyi Polgári Kör Egyesület nevében mindannyiunknak gondolatokban gazdag ünnepet és eredményes munkálkodást nemzeti felemelkedésünkért.